

Betreft: Input t.b.v. ronde tafel vaste Cie OCW over Burgerschapsvorming

Amsterdam, 21 september 2015

Geachte leden van de vaste Kamercommissie voor OCW,

Op 23 september as. spreekt u met verschillende experts over burgerschapsvorming, en in het bijzonder de beleidsreactie op het onderzoek *Maatschappelijke thema's in de klas. Hoe moeilijk is dat?* (juni 2015). Het Platform mensenrechteneducatie is het geheel met Staatssecretaris Dekker (OCW) eens dat het niet zo kan zijn dat belangrijke onderwerpen, die raken aan de basis van onze rechtsstaat, onbesproken blijven in de klas. De oplossingen die de Staatssecretaris aandraagt vormen volgens het Platform echter geen structurele oplossingen voor de onderliggende problemen die door de leraren in het onderzoek zo treffend zijn aangekaart.

Voor een goed klassengesprek zijn volgens de leraren drie zaken van belang:¹

- 1) het creëren van een sociaal veilig klimaat in de klas;
- 2) *skills*, van zowel de leraar als de leerlingen, op het gebied van gesprekstechnieken en -vaardigheden;
- 3) het hebben van voldoende kennis over het actuele thema/onderwerp dat wordt besproken, gerelateerd aan voldoende kennis over fundamentele rechten en het functioneren van onze democratische rechtsstaat.

De door de Staatssecretaris voorgestelde oplossingen - namelijk gastlessen aanvragen bij maatschappelijke organisaties, het opzetten en onderbrengen van een aanspreekpunt bij de Stichting School en Veiligheid en het organiseren van intervisie met collega's - doen slechts aan symptoombestrijding in plaats van de oorzaken te lijf te gaan. Het Platform pleit er voor om het burgerschapsonderwijs, dat leraren nu te weinig handvatten biedt, te baseren op mensenrechteneducatie (waaronder de kinderrechten). Hieronder leggen wij uit waarom dit wel een structurele oplossing voor de geïdentificeerde problemen zou zijn.

Mensenrechteneducatie dient als een kompas, een context of perspectief, zoals kinderen op school ook de wereld leren zien vanuit een economisch, geopolitiek of historisch perspectief. Het is hierbij nadrukkelijk niet de bedoeling om een nieuw schoolvak 'mensenrechten' te introduceren. Mensenrechteneducatie zou juist via een school-brede benadering geïmplementeerd moeten worden, en wel op vier gebieden:

1. in het (school)curriculum;
2. in relaties op en rondom de school;
3. in het schoolklimaat;
4. en in het bestuur van scholen.

---

¹ Beleidsreactie op onderzoek naar ervaringen leraren bij het gesprek in de klas over maatschappelijke thema's, 1 juli 2015, p. 2 en 4.

Bij mensenrechteneducatie gaat het vanzelfsprekend om *kennis* over mensenrechten, maar het is meer dan leren over wat je rechten en plichten zijn. Het omvat ook *vaardigheden* zoals kritische vragen kunnen stellen, je mening goed kunnen uiten en kunnen samenwerken met anderen. Daarnaast valt ook het aanleren van een respectvolle *houding* onder mensenrechteneducatie, zoals je inleven in de ander, reflecteren op je eigen gedrag en opkomen voor de rechten van anderen.

Mensenrechteneducatie draagt hierdoor bij aan de voorwaarden die leraren zeggen nodig te hebben om gesprekken in de klas te voeren over maatschappelijke thema's, en wel op de volgende manier:

1) Mensenrechteneducatie creëert een veilig klimaat in de klas (houding).

Mensenrechteneducatie werpt in de praktijk haar vruchten af, onder andere door leerling participatie handen en voeten te geven.

Uit internationaal onderzoek blijkt dat op scholen die de mensenrechtenbenadering hebben geïmplementeerd:²

- er sterk verbeterde relaties tussen leerlingen onderling, tussen docenten en leerlingen, en docenten onderling zijn;
- er meer respect, samenwerking en acceptatie onder leerlingen is. Dit leidt tot minder geweldsincidenten, treiteren, pesten en ander asociaal gedrag;
- het aantal *burn-outs* onder docenten daalt;
- kinderen meer zelfvertrouwen ontwikkelen;
- kinderen leiderschapsvaardigheden ontwikkelen en actief participeren in school.

2) Mensenrechteneducatie leert gesprekstechnieken en debatvaardigheden (vaardigheden)

Een school is een oefenplaats, een mini-maatschappij, waar kinderen verschillende vaardigheden oefenen. Op een school die de mensenrechtenbenadering hanteert:

- leren kinderen conflicten zelfstandig en vreedzaam op te lossen;
- stellen leerlingen zichzelf (leer)doelen en bespreken vervolgens samen met hun mentor en ouders de behaalde resultaten;
- worden 'moeilijke' onderwerpen op een veilige, respectvolle manier besproken;
- kunnen leerlingen hun vergadervaardigheden oefenen door deel te nemen in een actieve leerlingenraad, die een serieuze gesprekspartner is voor docenten en ouders;
- zijn leerlingen uitstekend in staat uit te leggen wat mensenrechten zijn, welke rechten soms met elkaar botsen en zij herkennen schendingen daarvan;
- weten leerlingen, docenten en ouders dat hun persoonlijke vrijheid ophoudt waar die van de ander in het geding komt.

---

² Dit blijkt bijvoorbeeld uit de evaluatie van Amnesty Internationals *Human Rights Friendly School Project* (juni 2015), een internationaal project waar meer dan 220 scholen aan meedoen, verspreid over 22 landen in alle regio's. Zie voor meer informatie over de positieve impact van mensenrechteneducatie de meegestuurde evaluatie van Amnesty International; het rapport *Teaching and learning about child rights* van Unicef (maart 2015); en de ervaringen uit België waar mensenrechteneducatie wettelijk verankerd is, middels het betoog van Fiona Ang, *De praktische toepassing van mensenrechteneducatie*, 30 maart 2015, zie: <http://www.mensenrechteneducatie.nl/>.

3) *Mensenrechteneducatie biedt een kader voor bespreking van moeilijke onderwerpen (kennis)*

De mensenrechtenbenadering is bij uitstek geschikt om actuele ontwikkelingen in de klas te bespreken en te duiden. Denk aan de discussies rond de grenzen van de vrijheid van meningsuiting na de aanslag op de redactie van *Charlie Hebdo*, discriminatie van lesbiennes, homo's, biseksuelen en transgenders, de spanning tussen privacy en veiligheid, radicalisering en het kinderpardon. Mensenrechteneducatie geeft scholen in deze discussies een 'mensrechtelijk kompas' in plaats van hen allerlei richtingen op te sturen naar gelang van de waan van de dag.

Conclusie

Het gebrek aan kennis over maatschappelijke thema's bij leraren kan, zoals de Staatssecretaris ook voorstelt in zijn brief,³ inderdaad gedeeltelijk worden ondervangen door de inzet van gastdocenten. De maatschappelijke organisaties die gastlessen geven, brengen door hun praktijkervaring een extra dimensie in de klas en in de leerstof. Zij brengen echter voornamelijk de kenniscomponent van burgerschap en mensenrechten voor het voetlicht. Structureel werken aan vaardigheden en houding vergt een bredere, integrale en langdurige aanpak op een school.

De Staatssecretaris erkent dit in zijn brief: burgerschap gaat niet alleen over kennis van de democratische rechtsstaat en politieke instituties, maar tegelijkertijd ook over het kennen en hanteren van de spelregels en het gedrag dat daarbij hoort.⁴ Dit is juist wat een school-berde mensenrechteneducatie brengt en waarom het volgens het Platform onderdeel zou moeten worden van de burgerschapsopdracht.

Met de huidige herijking van het funderend onderwijs, waarvoor het Platform Onderwijs2032 het advies schrijft, ligt er een uitgelezen kans om de burgerschapsopdracht duidelijk te formuleren en te koppelen aan mensenrechteneducatie. Alleen de overheid kan dit in gang zetten voor *alle* scholen, door mensenrechteneducatie wettelijk te verankeren binnen de burgerschapsopdracht.

Op 1 oktober 2015 worden de hoofdlijnen van het advies van het Platform Onderwijs2032 gepresenteerd. Het Platform Mensenrechteneducatie verzoekt u om de regering om een reactie te vragen op deze hoofdlijnen, met specifieke aandacht voor de relatie tussen burgerschap en mensenrechteneducatie.

Hoogachtend,
Namens het Platform Mensenrechteneducatie,

Kirsja Oudshoorn, Amnesty International
Secretaris Platform Mensenrechteneducatie

³ Om het gebrek aan kennis meer structureel aan te pakken, zal er tijdens de lerarenopleiding meer aandacht moeten uitgaan naar kennis van fundamentele rechten en democratie om de burgerschapsopdracht naar behoren te kunnen vervullen.

⁴ Beleidsreactie op onderzoek naar ervaringen leraren bij het gesprek in de klas over maatschappelijke thema's, 1 juli 2015, p. 4.

PLATFORM MENSENRECHTENEDUCATIE

